

Ewa Andrysiak

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: ewa.andrysiak@uni.lodz.pl

[XI Ogólnopolski Zjazd Bibliofilów „Bibliofilstwo w epoce cyfrowej” (Poznań – Kórnik, 13–15 września 2019 r.)

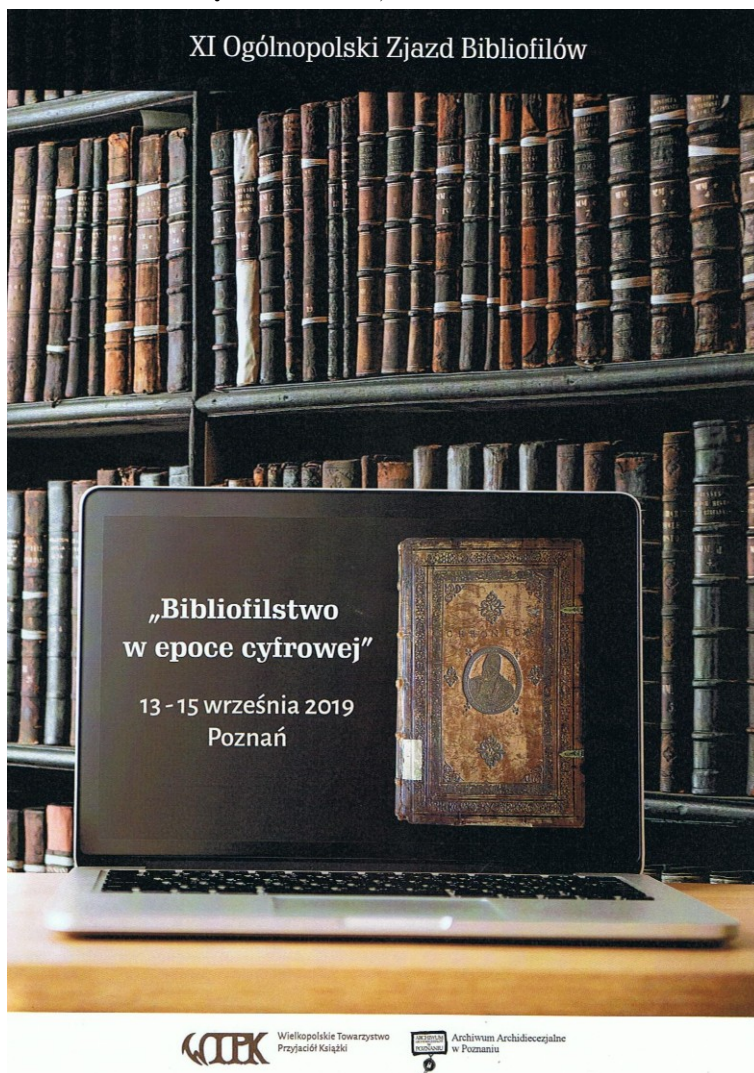
DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.29.14>

XI Ogólnopolski Zjazd Bibliofilów zwołujemy do Poznania – dawnego piastowskiego grodu, w którym niegdyś „wszystko się zaczęło”. Spotkamy się tu po raz trzeci. Po raz pierwszy do Poznania zjechali bibliofile z całej Polski w 1929 r. Kolejny raz gościliśmy ich w roku 1989. Teraz pragniemy znów spotkać się z nimi (*Odezwa*).

Przytoczone słowa pochodzą z odezwy skierowanej do miłośników książki przez Komitet Organizacyjny Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliofilów w Poznaniu. Zjazd pod hasłem „Bibliofilstwo w epoce cyfrowej” zaplanowano na 13–15 września 2019 r., dwanaście lat po X Zjeździe, który odbył się w Kaliszu w dniach 14–16 września 2007 roku.

Uczestników Zjazdu zebranych na poznańskim Ostrowie Tumskim w Archiwum Archidiecezjalnym, którego pierwszym dyrektorem był ks. Edmund Majkowski (w 1923 r. założyciel Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Poznaniu), powitał gospodarz obiektu, dyrektor ks. Roman Dworacki. Otwarcia Zjazdu dokonał prezes Wielkopolskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki w Poznaniu, dr Kazimierz Krawiarz, podkreślając, że Poznań po raz trzeci gości bibliofilów na ogólnopolskim spotkaniu miłośników książki (1929, 1989, 2019).

Ryc. 1. Plakat Zjazdu Bibliofilów

Źródło: skan, aut. Ewa Obala

Patronat Honorowy nad Zjazdem Bibliofilów objęło wiele znamienitych osób reprezentujących poznańskie instytucje kościelne: J.E. ks. dr Stanisław Gądecki – Arcybiskup Metropolita Poznański i świeckie: Marek Woźniak (Marszałek Sejmiku Województwa Wielkopolskiego), Zbigniew Hoffmann (Wojewoda Wielkopolski), Jacek Jaśkowiak (Prezydent Miasta Poznania), starszy kustosz Krystyna Dąbrowska (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Centrum Animacji Kultury), dr Małgorzata Dąbrowicz (dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej UAM), prof. dr hab. Tomasz Jasiński (dyrektor Biblioteki

Kórnickiej PAN), Henryk Krystek (dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu), dr Dariusz Grzybek (prezes zarządu Fundacji „Zakłady Kórnickie”) oraz prof. UAM dr hab. Andrzej Gulczyński (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk).

Zjazd zgromadził miłośników książki z różnych ośrodków, reprezentujących Gdańsk, Kalisz, Katowice, Kraków, Łódź, Poznań, Warszawę, Śrem, zarówno przedstawiciele towarzystw bibliofilskich, jak i osób nie związanych z organizacjami miłośników książki, czy w przypadku Śremu członków Towarzystwa Miłośników Śremu i Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego.

Obrazy rozpoczęły się od sesji historycznej, którą prowadził dr hab. Arkadiusz Wagner. Pierwszy głos zabrał ks. dr Rafał Rybacki. W wystąpieniu *Ks. dr Edmund Majkowski współzałożyciel Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Poznaniu* przedstawił zarys życia księdza E. Majkowskiego, archiwariusza Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, pierwszego dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Poznaniu (zał. 1925 r.), który swoją spuściznę przekazał Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

Postać Edwarda Kuntzego, pierwszego prezesa międzywojennej organizacji bibliofilskiej w Poznaniu omawiał dr Kazimierz Krawiarz (prezes WTPK w Poznaniu). Prelegent przypomniał m.in., że E. Kuntze, który przybył do Poznania ze Lwowa, w latach 1919–1926 był dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, następnie dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej (1926–1947), w 1927 r. twórcą „Przeglądu Bibliotecznego”, a od 1928 r. członkiem Polskiej Akademii Umiejętności (*Edward Kuntze, pierwszy prezes Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Poznaniu*).

Przedmiotem zainteresowania dr. Jarosława Mulczyńskiego były wydawnictwa Towarzystwa Miłośników Grafiki w Poznaniu działającego w latach 1931–1939. Stowarzyszenie funkcjonujące od marca 1931 r. wydało dwanaście druków. Były to katalogi bądź opracowania dotyczące wystaw, m.in. *Współczesna grafika poznańska* Artura Marii Swinarskiego (1932), *Dzieła graficzne Wysockiego*. Katalog wystawy jubileuszowej zestawil Alfred Brosig (1932), *Dzieje sztuki litograficznej w Poznaniu* A. Brosiga (1937), *Marian Jaroczyński. Przyczynek do dziejów sztuki Wielkopolski* Franciszka Zygarłowskiego (1938), *Polska grafika myśliwska. Katalog wystawy* A. Brosiga (1938).

Dr hab. Arkadiusz Wagner (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) w wystąpieniu *Książka jako dzieło sztuki w okresie renesansu* podkreślił, iż był to czas portretowania się z książką (portretowali się z książką zarówno naukowcy, literaci, jak i politycy), na ten czas przypadł też wynalazek druku. Prelegent mówił o sztuce dzieł iluminowanych, prezentował przykłady druków polskich i włoskich z drzeworytami i miedziorytami, omawiał przykłady opraw włoskich, polskich i francuskich.

Wszyscy prelegenci ilustrowali swoje wystąpienia prezentacjami multimedialnymi.

W przerwie obrad gospodarze zaprosili uczestników na wystawę ekslibrisów Jerzego Rybarczyka prezentowaną w holu Archiwum Archidiecezjalnego oraz do archiwalnej biblioteki.

Ryc. 2. Bibliofile w bibliotece Archiwum Archidiecezjalnego

Fot. Ewa Obala

W części drugiej spotkania, którą prowadził dr Kazimierz Krawiarz, głos oddano przedstawicielom stowarzyszeń bibliofilskich. Trzeba dodać, że dziś na terenie kraju działa siedem takich organizacji, których tradycje sięgają lat 20. ubiegłego wieku.

Towarzystwo Przyjaciół Książki w Kaliszu (dalej: TPK) prezentowała prezes prof. UŁ dr hab. Ewa Andrysiak, podkreślając przede wszystkim ostatni okres działalności stowarzyszenia, lata 2003–2019 (członkowie, także honorowi, tematyka spotkań, wydawnictwa, udział w ogólnopolskim ruchu bibliofilskim, TPK w Internecie). Od roku 2003 TPK w Kaliszu działa jako samodzielna organizacja. Wystąpieniu towarzyszyła prezentacja multimedialna przygotowana przez Ewę Obalę.

Słowo o Łódzkim Towarzystwie Przyjaciół Książki przedstawił sekretarz, Andrzej Clapiński.

Ważnym wydarzeniem w działalności Śląskiego Towarzystwa Miłośników Książki i Grafiki w Katowicach było V Forum Bibliofilów zorganizowane w kwietniu 2008 r., co przypomniał w swoim wystąpieniu prezes stowarzyszenia Krystian Szczesny.

Od piętnastu lat pod nazwą Towarzystwo Bibliofilów Polskich (dalej: TBP), do której wrócili w 2004 r., działają warszawscy miłośnicy książki. Bieżące działania stowarzyszenia, a właściwie ostatnie pięciolecie, przedstawił Mieczysław Bieleń (wiceprezes TBP). W ciągu roku odbywa się 5–8 zebrań, w tym świąteczne spotkania członków. Kolekcjoner i znawca ekslibrisów, M. Bieleń, przypomniał zorganizowany przez TBP I Konwent Bibliofilów (2013) w ramach odbywającego się w Malborku Międzynarodowego Biennale Ekslibrisu Współczesnego. Kolejne konwenty odbyły się w 2015 (II) i 2017 r. (III).

Na spotkaniu w Poznaniu zabrakło przedstawicieli Lubelskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki oraz Towarzystwa Bibliofilów im. Joachima Lelewela w Toruniu.

W spotkaniach bibliofilów od wielu lat uczestniczy wraz z małżonką Leon Staniewicz z Gdańska. Choć planowane towarzystwo przyjaciół książki tam nie powstało, państwo Staniewiczowie co dwa lata, w czasie Biennale Ekslibrisu Współczesnego w Malborku, zapraszają bibliofilów do swojego domu, w którym odbywają się wystawy ekslibrisu i grafiki.

Przemysław Wojciechowski (WTPK) w odpowiedzi na pytanie dotyczące wydania pamiętnika zjazdu zorganizowanego w Poznaniu w 1989 r. wyjaśniał, że wydawnictwo nie ukaże się. Działania podjęte w celu odtworzenia tekstów ogłoszonych na zjeździe nie powiodły się, część autorów zmarła, część z kolei nie przygotowała pisemnej wersji wystąpień.

Po zakończeniu obrad pierwszego zjazdowego dnia w Muzeum Archidiecezjalnym odbyło się spotkanie bibliofilskie, któremu towarzyszyła wystawa dr. Sławomira Krzyński pt. „Z mojej kolekcji bibliofilskiej z XIX i XX w.” Autor wystawy przygotował także jej katalog, dedykowany uczestnikom Zjazdu, wydany własnym nakładem, którym obdarował zainteresowanych.

Następnie na spacer „Śladem drukarzy i wydawców w Poznaniu” zaprosiła dr Anna Kołos (dyrektor Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk). Dwa przystanki w trakcie spaceru przeznaczono na zwiedzanie wystaw; w Bibliotece PTPN była to ekspozycja „Bibliofile Wielkopolscy darczyńcami Biblioteki PTPN”, a w Bibliotece Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM wystawa Zbigniewa Rutkowskiego pt. Aleksander Janta-Polczyński (1908–1974) – poeta, prozaik, bibliofil”.

Ryc. 3. Uczestnicy XI Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliofilów w Poznaniu.

Fot. Ewa Obala

Drugiego dnia Zjazdu (14 września 2019 r.) sesji referatowej przewodniczyła prof. UŁ dr hab. Ewa Andrysiak. Pierwsze wystąpienie, zatytułowane *Od księgozbioru Tytusa Działyńskiego do platformy cyfrowej dostępnej dla każdego – historia zbiorów Biblioteki Kórnickiej* prezentowało dwoje prelegentów związanych z Biblioteką Kórnicką PAN. Grzegorz Kubacki (także członek WTPK) skupił się na T. Działyńskim i jego zbiorach, dr Magdalena Biniaś-Szkopek (Zakład Archiwistyki w Instytucie Historii UAM) z kolei mówiła o projekcie „Cyfrowe udostępnianie zasobów Polskiej Akademii Nauk – Biblioteki Kórnickiej”, którego celem jest upowszechnianie zbiorów zgromadzonych przez kolekcjonera i twórcę Biblioteki T. Działyńskiego i jego spadkobierców. Uruchomienie Platformy Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej zaplanowano na koniec września 2019 roku.

O utworzonym w 1993 r. Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi i problemach związanych z jego funkcjonowaniem mówiła Jadwiga Tryzno (wraz z mężem twórczyni tegoż muzeum). Prelegentka przedstawiła też historię pochodzącego z 1928 r. kroju pisma Brygada, który odkrył w zbiorach Muzeum w 2016 r. Janusz Tryzno. Zdigitalizowane czcionki udostępniono bezpłatnie wszystkim Polakom. Państwo Tryznowie prezentowali przykłady edycji, m.in. *Brygada 1918. Projekt rewitalizacji kroju pisma* (2018), czy druk

pamiątkowy z okazji 80-tej rocznicy Paktu Ribbentrop-Mołotow z dnia 23.08.1939 r. oraz pierwszej rosyjskiej publikacji skanu radzieckiego oryginału paktu Ribbentrop-Mołotow ponadto skanów dokumentów z nim powiązanych z dnia 2.06.2019 (2019). Wydawnictwa te otrzymało w darze Towarzystwo Przyjaciół Książki w Kaliszu.

Tematem wystąpienia Agnieszki Baszko (Biblioteka UAM) był IV Zjazd Bibliofilów w Poznaniu (ostatni w okresie międzywojennym), który odbył się w 1929 r., w czasie trwania Powszechnej Wystawy Krajowej, a zgromadził około 300 osób.

Prof. UAM dr hab. Katarzyna Krzak-Weiss (Zakład Nauk Pomocniczych i Edytorstwa Instytutu Filologii Polskiej UAM) w wystąpieniu *Jan Kuglin – typograf wart Poznania* przypomniała drukarza i bibliofila, współzałożyciela i dyrektora Rolniczej Drukarni i Księgarni Nakładowej w Poznaniu, wydawcę bibliofilskiej serii „Biblioteka Stu Dwudziestu” i serii „Biblioteka Jana z Bogumina Kuglina”.

Ryc. 4. Prezes WTPK Kazimierz Krawiarz i Jerzy Duda, Wielki Mistrz Rycerskiego Zakonu Bibliofilskiego w Krakowie

Fot. Ewa Obala

Wielki Mistrz dr inż. Jerzy Duda przypomniał działający w Krakowie Rycerski Zakon Bibliofilski z Kapitułą Orderu Białego Kruka i jego dostojnych członków. Na zakończenie swojego wystąpienia prelegent przekazał prezesowi WTPK, dr. K. Krawiarzowi, okolicznościowy adres upamiętniający Zjazd Bibliofilów w Poznaniu.

Ryc. 5. Prezes WTPK Kazimierz Krawiarz i prezes TPK w Kaliszu Ewa Andrysiak

Fot. Ewa Obala

Po zakończeniu obrad organizatorzy Zjazdu zaprosili uczestników do zwiedzania Bazyliki Archikatedralnej Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Poznaniu, po której oprowadzał ks. prałat dr Jan Stanisławski.

Trzeciego dnia (15 września 2019 r.) miłośnicy książki spotkali się w Kórniku, gdzie najpierw po wnętrzach zamku oprowadzał zebranych Leszek Grześkowiak. Do Biblioteki Kórnickiej PAN zaprosił z kolei Grzegorz Kubacki, który przygotował „uczte” dla bibliofilów, prezentując przykłady rękopisów zarówno średniowiecznych (np. o papieżu Joannie), jak i nowożytnych (m.in. edykt królewski Władysława IV, rękopisy F. Chopina, J. Słowackiego, A. Mickiewicza) czy książki ksylograficzne. Po wizycie w Bibliotece Kórnickiej i spacerze w Arboretum Kórnickim PAN uczestnicy Zjazdu przeszli Promenadą Wisławy Szymborskiej, obok jej ławeczki, do Bnina, gdzie odbyło się spotkanie przy kawie i zwiedzanie Izby Pamiątek Regionalnych, w której osobną salę poświęcono Szymborskim, Wisławie i jej ojcu Wincentemu.

Ostatnim akcentem XI Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliofilów było złożenie kwiatów i zapalenie znicza na grobie ks. dr. Edmunda Majkowskiego.

Do tradycji zjazdów bibliofilskich należy także wydawanie okolicznościowych druków. Pod tym względem poznańskie spotkanie zapisało się naj-

skromniej z dotychczasowych. Wielkopolskie Towarzystwo Przyjaciół Książki dedykowało uczestnikom, wydany z okazji XI Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliofilów w Poznaniu i Kórniku, tekst Alojzego Preissnera pt. *Życie i działalność bibliofilska Edmunda Majkowskiego (1892–1951)* stanowiący reprint nadbitki z „Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie” (R. 12, 1966). Odnotować tu wypada także wspomniany wyżej katalog wystawy S. Krzyński *Z mojej kolekcji bibliofilskiej z XIX i XX w.*

Bibliofilskim drukiem pt. *Z kaliskiego szkiecownika Tadeusza Kulisiwicza*, wydanym w „Roku Tadeusza Kulisiwicza”, ogłoszonym przez miasto Kalisz dla upamiętnienia sto dwudziestej rocznicy urodzin artysty, obdarowało uczestników Towarzystwo Przyjaciół Książki w Kaliszu.

Spotkanie bibliofilów było również okazją do zaproszenia na jubileusz poznańskiego introligatorstwa, w ramach którego przygotowano wystawę, prezentowaną od 16 września do 29 listopada 2019 r. w Narodowym Banku Polskim Oddział Okręgowy w Poznaniu oraz konferencję naukową (30 września 2019 r., Muzeum Archeologiczne w Poznaniu). Na wydarzenia te zapraszał Karol Przesławski, prawnuk Józefa Przesławskiego (1866–1949) – poznańskiego mistrza introligatorskiego i społecznika.

XI Ogólnopolski Zjazd Bibliofilów stanowił bez wątpienia okazję „do wymiany poglądów na tematy dotyczące szeroko rozumianego świata książki, a wszystko to w kontekście zagadnień związanych z komputeryzacją i digitalizacją zbiorów” (*Ogólnopolska Konferencja...*, 2019). Zaproponowany przez organizatorów bogaty program i problem niemal wszystkich konferencji, czyli przedłużających się wystąpień, nie pozostawił wiele czasu na szerszą dyskusję dotyczącą wpływu „epoki cyfrowej” na bibliofilstwo.

Zauważyć też trzeba, że z każdym kolejnym zjazdem maleje liczba uczestników. Czy stanowi to zapowiedź, że kolejnych zjazdów miłośników książki nie będzie?

Bibliografia

- Odezwa (b.d.). XI Ogólnopolski Zjazd Bibliofilów „Bibliofilstwo w epoce cyfrowej”. Poznań, 13–15 września 2019 r. Pobrane 30 września 2019, z: https://static.wbp.poznan.pl/att/aktualnosc_wbp/11-Zjazd-Bibliofilow_Odezwa.pdf
- Ogólnopolska konferencja miłośników książek w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu (2019). Pobrane 30 września 2019, z: <https://aap.poznan.pl/blog/test-4/>